

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Економічний факультет

Затверджено
на засіданні Приймальної комісії
Львівського національного
університету імені Івана Франка
14. 03. 2016 р. (протокол № 9)
Ректор
_____ В. П. Мельник

Програма
фахових вступних випробувань
з дисциплін професійної і практичної підготовки
для здобуття освітнього ступеня магістра на основі освітньо-
кваліфікаційного рівня бакалавра або спеціаліста
(галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”)
Спеціальність 051 «Економіка»
(спеціалізація «Бізнес-економіка»)

Затверджено
на засіданні Вченої ради
економічного
факультету Львівського
національного університету імені
Івана Франка
10.03.2016 р. (протокол № 8)
Голова ради
_____ Р. В. Михайлишин

Анотація

Прийом абітурієнтів, які мають диплом бакалавра (спеціаліста) для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю “Економіка” (спеціалізація “Бізнес-економіка”) проводиться за результатами фахових вступних випробувань. Вони відбуватимуться у формі тестування з дисциплін професійної підготовки: “Історія економічних учень”, “Економічна історія”, “Макроекономічний аналіз”, “Державне регулювання економіки” та “Економіка галузевих ринків”, а також дисциплін циклу загальноекономічної підготовки (економічна теорія): “Основи економічної науки (Політична економія)”, “Мікроекономіка” та “Макроекономіка”.

Навчальна дисципліна “Історія економічних учень”

Тема 1. Предмет історії економічних учень. Становлення економічної думки

Предмет та структура курсу. Формування історії економічних учень як науки Дж.Р. Мак-Куллох. “Історичний нарис виникнення науки політичної економії” (1826 р).

Й. Шумпетер “Історія економічного аналізу” (1954). Основні напрямки вивчення історії економічних учень. Методологія сучасного історико-економічного аналізу.

Мета і завдання курсу: поглиблення знань з економічної теорії; формування уявлень про закономірність і тенденції розвитку економічної думки; аналіз наукового внеску окремих шкіл і напрямів в економічну теорію; розгорнута характеристика сучасних економічних концепцій.

Функції історії економічних учень: освітньо-пізнавальна, пропедевтична, світоглядна, методологічна, прогностична.

Тема 2. Економічна думка Стародавнього світу і Середньовіччя

Характеристика економічної думки Стародавнього Світу. Джерела та витоки економічної науки. Пам’ятки давнини та твори стародавніх мислителів. Особливості економічної думки стародавнього світу: символізм, апріорність, невіддільність від універсального міфологічного розуміння світу, схильність до повчань. Відображення специфіки азійського способу виробництва в писемних джерелах економічної думки Стародавнього Сходу. Економічна думка стародавнього Сходу.

Економічна думка Стародавнього Єгипту. Закони царя Хаммурапі. Економічна думка Стародавньої Індії. “Артхашастра”. Економічна думка Стародавнього Китаю. Конфуціанство, легізм, даосизм, моїзм, трактат “Гуаньцзи”.

Економічна думка античного світу. Стародавня Греція: Ксенофонт, Платон, Арістотель. Стародавній Рим: Катон, Гракхи, Варрон, Колумелла.

Економічні погляди раннього християнства. Августин Блаженний.

Економічна думка середньовіччя в Західній Європі. “Салічна правда”. “Капітулярій про вілли”.

Вчення Томи Аквінського: теорія справедливої ціни; погляди на лихварство та роль грошей в економіці.

Тема 3. Розвиток західноєвропейського меркантилізму

Головні передумови генезису та теоретико-методологічні особливості меркантилізму. Ранній меркантилізм. Монетарна система. В.Стаффорд (Англія), три види торгівлі, негативне ставлення до псування грошей; Г.Скаруффі (Італія) ідея грошової реформи із запровадження загальноєвропейської грошової системи; Ж. Боден (Франція), “Шість книг про республіку”.

Система торговельного балансу пізнього меркантилізму. Т.Манн: критика монетарної системи, творець теорії активного торговельного балансу; Дж.Ло (Англія), Ж.Б. Кольбер, А.Монкретьєн (Франція), “Трактат з політичної економії” (1615); І.Посошков (Росія); А.Серра (Італія), прихильник активного торговельного балансу, виділення засобів збагачення держави: природні та штучні.

Значення меркантилізму в історії економічних учень.

Тема 4. Зародження та розквіт класичної традиції економічної науки

Суть, ознаки та етапи розвитку класичної політичної економії. Зародження класичної політичної економії.

Історичні умови виникнення і загальна характеристика класичної політичної економії. В. Петті – засновник класичної політичної економії в Англії. Теорія цінності. Заробітна плата. Земельна рента і ціна землі.

Особливості економічного розвитку Франції XVII-XVIII ст. і їх відображення в поглядах П. Буагільбера. Критика меркантилізму та захист сільського господарства. Теорії цінності, багатства, грошей.

Економічні ідеї фізіократів: “Економічна таблиця” Ф.Кене та її роль в історії політичної економії; А.Тюрго і фізіократія. Учення фізіократів про чистий продукт, продуктивну і непродуктивну працю. Аналіз капіталу. Визначення класової структури суспільства.

Предмет і методологія економічного аналізу А.Сміта: поділ праці, багатство і цінність; доход нації: прибуток; зарплата; рента; капітал; продуктивна і непродуктивна праці; функції держави і “невидима рука”.

Тема 5. Еволюція класичної політекономії у I пол. XIX ст. Завершення класичної традиції

Економічні погляди. Ж. Б. Сея, Д. Рікардо і Т. Мальтуса. Політекономія Ж.Б.Сея: (теорія трьох факторів виробництва; “Закон Сея”).

Д. Рікардо – економіст епохи промислового перевороту. Теорія цінності, капіталу, прибутку, заробітної плати. Теорія земельної ренти. Гроші. Проблема відтворення і реалізації.

Політекономія Т.Мальтуса: (теорія народонаселення; теорія надвиробництва;).

Завершення класичної політичної економії у творах Дж.С.Мілля.

Праця Дж. С. Мілля “Принципи політичної економії”. Синтез економічних теорій вартості, капіталу, прибутку, ренти. Теорія відтворення. Теорії попиту і пропозиції, корисності. Теорія економічної рівноваги. Теорії монополії і конкуренції.

Тема 6. Німецька національна політекономія

Зародження системи національної політичної економії в Німеччині. Економічні погляди Ф.Ліста. Метод дослідження. Тлумачення поняття капіталу. Проблеми зайнятості та інвестицій. Доктрина “індустріального виховання нації”. Ідеї протекціонізму.

Концепції історичної школи. Предмет і метод дослідження. Опозиція класичній школі, критика гедонізму. Інституціоналізм історичної школи. В.Рошер, К.Кнісс, Б.Гільдебранд.

Нова історична школа. Критика методу класичної політичної економії. Дослідження соціальних проблем, ролі соціальних інститутів. Започаткування соціал-націоналістичних ідей. Теорії державного регулювання економіки. Г.Шмоллер, Л.Брентано, К.Бюхер.

Виникнення інституціонального напрямку в німецькій політичній економії. Теорії соціально орієнтованого та свідомо сформованого суспільства. Ідеї соціального плюралізму. В.Зомбарт, М.Вебер.

Тема 7. Економічні аспекти соціалістичних учень

Історичні передумови виникнення та загальна характеристика соціалістичних вчень.

Політекономія С. Сімонді: методологія Сімонді; критика капіталізму та ідеалізація дрібного виробництва; теорія реалізації та криз.

Економічні ідеї К. Сен-Сімона: вчення про суспільну формацію; критика капіталізму і приватної власності. Проект нової індустріальної системи: основні риси.

Методологія економічного аналізу К.Маркса. вчення про товар та його властивості. Гроші. Теорія капіталу. Постійний і змінний капітал. Вчення про додаткову вартість. Норма додаткової вартості.

Тема 8. Неокласичні школи економічної теорії

Австрійська школа граничної корисності. Предмет і метод дослідження. Теоретичні погляди К.Менгера, Е.Бем-Баверка, Ф.Візера.

Формування неокласичної традиції в західній політичній економії в другій половині ХІХ — на поч. ХХ ст.

Кембриджська школа. Економічна теорія А.Маршалла “Принципи економікс” (1890). Синтез післярікардіанської політекономії і маржиналізму. Теорії корисності, ціни, попиту та пропозиції, економічної рівноваги. Розвиток неокласичної традиції в працях А.Пігу та Р.Хоутрі. Перегляд неокласичної теорії ринку.

Американська школа маржиналізму в політичній економії. Теорії “статистицизму та динаміки”, “граничної продуктивності” Дж. Б.Кларка. Категорії заробітної плати, ціни, процента, прибутку, закон спадної прибутковості.

Тема 9. Виникнення та розвиток кейнсіанства

Історичні умови появи кейнсіанства. Методологічні основи кейнсіанства.

Теоретична система Дж. М. Кейнса. Метод дослідження. Макроекономічний аналіз. Трактатування Дж. М. Кейнсом причин порушення рівноваги капіталістичної економіки. “Основний психологічний закон”. Теорія мультиплікатора.

Економічна програма Дж. М. Кейнса. Державне регулювання економіки. Основні важелі державного впливу на економіку.

Поширення кейнсіанства і його особливості в різних країнах.

Американський варіант кейнсіанства. Е.Гансен, С.Гарріс. Інвестиційна теорія циклу. Принцип акселератора.

Кейнсіанство у Франції. Г.Ардан. Ф.Перру.

Тема 10. Неолібералізм і його школи

Виникнення і загальна характеристика неолібералізму, його різні форми. “Лондонська”, “Фрайбурзька”, “Паризька”, “Чиказька” школи.

Лондонська школа неолібералізму. Ф.Хайєк.

Неолібералізм у Німеччині. Фрайбурзька школа ордолібералізму. Теорія порядків. В.Ойкен і його концепція “ідеальних типів господарських систем”. В.Репке, А.Мюллер-Армак, Л.Ерхард. Теорії “соціального ринкового господарства” та “сформованого суспільства”.

Чиказька школа монетаризму. Монетарна модель циклу М.Фрідмана.

Місце неолібералізму в історії економічних учень.

Тема 11. Інституціоналізм

Суть, ознаки та методологія інституціоналізму.

“Соціально-психологічний” інституціоналізм Т.Веблена. “Соціально-правовий” інституціоналізм Дж.Коммонса. “Кон’юнктурно-статистичний” інституціоналізм У.Мітчелла. Кон’юнктурний барометр Гарвардської школи.

Особливості англійського інституціоналізму. Дж. А. Гобсон

Еволюція інституціоналізму у другій половині ХХ ст. Теорія прав власності та транзакційні витрати. Р. Коуз.

Теорія суспільного вибору. Дж. Б’юкенен

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Злупко С.М. Історія економічної теорії підручник / С.М. Злупко. – К.: Знання, 2005.– 719 с.
2. Історія економічних учень: Підручник. / [Базилевич В.Д., Гайдай Т.В., Гражевська Н.І. та ін.]; за ред. проф. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 1300 с.
3. Історія економічних учень: Підручник / [Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін.]; за ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко – К.: КНЕУ, 1999. – 564 с.
4. Історія економіки та економічної думки: Курс лекцій / [С.В.Степаненко, В.М.Фещенко, С.Н.Антонюк, Н.О.Тимочко та ін.] – К.: КНЕУ, 2006. – С.564-641.
5. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / / М. Блауг ; пер. з англ.: І. Дзюб. – К.:Основи, 2001. – 670 с.

Навчальна дисципліна “Економічна історія”

Тема 1. Предмет економічної історії як навчальної дисципліни

Економічна історія як наука. Предмет економічної історії. Її роль у системі історико-економічних дисциплін. Зв'язок з іншими науковими дисциплінами. Головні функції економічної історії.

Головні підходи до періодизації економічної історії. Тракткування економічної історії людства як сходження від нижчого до вищого. Теорія історичного кругообігу. Теорія цивілізацій. Цивілізаційний підхід до вивчення історії. Методологія сучасного історико-економічного аналізу.

Чинники економічного розвитку людства. Прогрес у засобах комунікацій. Рівень забезпечення енергією і вид енергії, який найбільш активно використовується в господарюванні. Демографічний чинник. Психологія людей, їхні суб'єктивні оцінки господарської реальності, особисті мотиви діяльності, стан моралі.

Тема 2. Господарський розвиток первісного суспільства на етапі ранніх цивілізацій

Первісний світ та його винаходи. Формування первіснообщинного способу господарювання. Поява постійного житла. Виникнення найдавнішого транспорту – річкового. Зародження відтворюючого господарства. Неолітична революція. Утворення перших в історії людства міст. Перший та другий великі поділи праці.

Первіснообщинний спосіб господарювання. Еволюція матеріалів та знарядь праці. Громада та її еволюція. Умови виникнення індивідуального господарства.

Трипільське господарство: знаряддя праці, основні сільськогосподарські культури та види ремесла.

Господарство скіфів: специфічні риси господарського розвитку, основні категорії населення та галузі господарства.

Тема 3 Стародавній світ та рабовласницьке господарство

Традиційний та “азіатський” способи господарювання. Соціальна структура традиційного суспільства. Автаркія як спосіб функціонування стародавніх цивілізацій. Система східного та античного (класичного) рабства. Господарство держав Месопотамії. Соціально-економічний розвиток Стародавнього Єгипту. Господарство та соціально-економічні відносини Стародавнього Китаю. Особливості економічного розвитку Стародавньої Індії.

Еволюція економіки в епоху Античності. Характерні риси господарства античних держав. Організація ойкісного господарства. Особливості розвитку ремісництва. Специфіка античного рабства. Основні верстви населення. Роль

торгівлі для античних міст-полісів. Економічна політика держави. Закони Лікурга. Реформи Солона.

Особливості господарства в Стародавньому Римі. Основні сільськогосподарські культури та види ремесла. Три основні етапи історії Стародавнього Риму:

Головна виробнича сила. Патріархальний характер рабства. Активна податкова політика. Основні верстви населення.

Тема 4. Епоха середньовіччя

Середні віки в країнах Сходу. Загальна характеристика цивілізацій середньовіччя; запровадження ісламу та особливості розвитку арабомусульманської цивілізації. Масові міграції “варварських” племен, германських та тюркських, східних кочівників. Базована на релігійних заповідях та вченнях система цінностей та уявлень. Арабо-мусульманська цивілізація та форма взаємин між окремою особою і земною владою та Богом. Арабський Халіфат. Торгівля у Середземному морі та в Індійському океані. Харадж. Хізба. Арабомусульманський вплив на середньовічну Європу.

Становлення та розвиток феодального господарства в країнах Європи: етапи становлення і розвитку феодалізму, ознаки феодальної економіки. становлення нової форми Західної цивілізації – європейської християнської цивілізації. Культурна база європейської цивілізації. Аграризація господарського життя у добу середньовіччя. Ієрархічна структура населення, формування суспільних класів за умов феодалізму, структура васалітету. Організація ремесел у середньовіччі, регламентація торгово-купецької діяльності, “Салічна правда”, общинне землекористування та землеволодіння. “Капітулярій про вілли”, доменіальне господарство. Становлення середньовічних міст. Комунальні революції.

Тема 5. Епоха первісного нагромадження капіталу

Великі географічні відкриття та їхній вплив на розвиток Європейських країн; формування абсолютистських монархій в Європі; “революція цін” та її вплив на господарський розвиток Європи; колоніалізм епохи первісного нагромадження капіталу. Становлення нової форми державного устрою – абсолютної монархії. Основні передумови Великих географічних відкриттів. Португальська колонізація у формі “крапкової” колонізації. Іспанська колонізація, Піратство як важлива стаття доходів держави. Експлуатація колоній військово-феодальними методами. Розширення торговельного асортименту. Розширення територіальної сфери обігу. Становлення світового ринку.

Суспільно-економічні зміни та формування ринкових відносин країн Європи XV-XVI ст. Вплив розколу католицької церкви та Реформації на суспільне життя Європи XVI ст. Первісне нагромадження капіталу та основні його джерела. Розвиток торговельно-купецького капіталу. Утвердження в

Англії поміркованого протестантизму. Винахід техніки книгодрукування. Відмова від релігійних догм та звернення до реальних проблем господарської практики. Необхідність створення великого масового виробництва.

Тема 6. Становлення національних держав та їх господарство періоду вільної конкуренції. Промисловий переворот

Формування системи вільної конкуренції. Суспільно-економічні передумови формування єдиних національних ринків європейських країн та світового ринку.

Гене́за та еволю́ція ринкового господарства в Англії. Розвиток фермерської системи господарювання, аграрний переворот Англії. Навігаційний акт. Промисловий переворот. Перехід до машинного виробництва

Особливості ринкового господарства у Франції. Буржуазно-демократичної революції. Прийняття аграрного законодавства. Парцеляризація села. Промисловий переворот. Цивільний кодекс Наполеона. Декрет про Континентальну блокаду.

Німеччина на шляху до індустріального суспільства. Договір про створення Рейнського союзу, Пруський митний закон. Промислова революція, політика мілітаризації Пруссії.

Утворення США й особливості становлення ринку в країні. Спеціалізація в економічному розвитку колоній. Декларація незалежності США. Війни за незалежність. Версальський договір. Закон про патенти. Промисловий переворот у США. Структура експорту та імпорту США, протекціоністська політика.

Промисловий переворот в господарстві України. Аграрні реформи та розвиток сільського господарства.

Тема 7. Економіка провідних країн світу в період монополістичної конкуренції (друга половина XIX – початок XX ст.)

Друга науково-технологічна революція (1870—1918). Основні риси світового господарського розвитку на початку XX ст.: монополізація виробництва і капіталу, виникнення монополістичних союзів, територіальний та економічний поділ світу, мілітаризація економіки.

Промислове зростання Німеччини в кінці XIX ст. Об'єднання країни в єдину Німецьку державу. Діяльність уряду Німеччини для розвитку освіти та науки. Німеччина - батьківщина багатьох світових наукових відкриттів. Стабільність демографічної ситуація в країні. Перетворення Німеччини з аграрно-індустріальної на індустріально-аграрну державу і завершення промислового перевороту. Розвиток хімічної промисловості. Картель, як форма монополії. Роль банків у стимулюванні розвитку промисловості та швидкий процес концентрації банківського капіталу. Політики протекціонізму в торгівлі.

США – реальний лідер світової економіки. Перехід в сільському господарстві до спеціалізації та промислового землеробства із застосуванням наукових досягнень обробки землі. Процес концентрації підприємств та утворення монополій у формі тресту. Концентрація банків та утворення фінансової олігархії. Чинники швидкого розвитку економіки США. Урбанізація країни. Перетворення США на індустріально-аграрну державу і вихід на перше місце у світі за рівнем промислового виробництва,

Особливості англійської економіки в період монополістичної конкуренції. Затримка процесу концентрації виробництва й утворення монополій в Англії. Повільні структурні зміни в економіці. Переорієнтація економіки на більш тісний зв'язок з колоніями. Лідерство Англії у світі за вивезенням капіталу за кордон.

Уповільнення темпів економічного зростання Франції та його причини. Франко-пруська війна. Парцелярний характер сільського господарства. Синдикати як форма монополії у Франції. Формування широкої мережі фінансових посередників, інвестиційних фондів та довірчих товариств, різних видів банків. Перетворення Франції на державу-рантьє.

Тема 8. Господарство світу в період державно-монополістичного розвитку суспільства (перша половина XX ст.)

Розвиток світового капіталістичного господарства на початку XX ст. й у період Першої світової війни. Становлення системи регульованого капіталізму. Нерівномірний економічний розвиток капіталістичних країн. Найвищі темпи економічного розвитку: США, Німеччина, Японія, Сприятливі умови для розвитку у США. Втрата промислової гегемонії Великої Британії. Економічне відставання Франції. Загострення соціально-економічних суперечностей між провідними країнами світу. Перша світова війна та її наслідки. Розробка плану Дауеса та плану Юнга. Період економічного піднесення Німеччини.

Світова економічна криза 1929-1933 років та період державно-монополістичного розвитку суспільств. “Новий курс” Ф. Рузвельта. Націоналізація банківської системи. Закон про банківську діяльність Гласса-Стігала. Антикризова аграрна політика.

Причини Другої світової війни. Економічний розвиток європейських країн і США у період Другої світової війни та її вплив на структуру господарства країн. План Маршала. Економічні наслідки Другої світової війни. Подолання економічної кризи в Японії.

Тема 9 Світове господарство на етапі інформаційно-технологічної революції (кін XX – поч XXI ст)

Посилення інтернаціоналізації та глобалізації світового господарства. Науково-технічна революція останньої третини XX – початку XXI ст. Поглиблення криз у 70-80-ті роки XX ст. та їх причини. Розвиток економіки

США за умов інформаційно-технологічної революції наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. “Рейганоміка”.

Особливості економічного розвитку Великої Британії і “тетчеризм” як вияв неоконсерватизму

Зростання ролі інформації та знань як основного ресурсу господарської діяльності та перехід до інформаційно-технологічної революції

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Історія економіки та економічної думки: Курс лекцій / [С.В.Степаненко, В.М.Фещенко, С.Н.Антонюк, Н.О.Тимочко та ін.] – К.: КНЕУ, 2006. – С.564-641.
2. Лановик Б.Д. Економічна історія України і світу: Підручник / Б.Д. Лановик, З.М. Матисякевич, Р.М. Матейко; за ред Б.Д. Лановика. – К.:Вікар, 2006. – 495 с.
3. Леоненко П.М. Економічна історія: Навч. посібн. / П.М.Леоненко, П.І. Юхименко. – К.: Знання-Прес, 2004. – 499 с.
4. Економічна історія: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / [Н.О. Тимочко, О.А. Пучко, Л.М. Рудомьоткіна та ін.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 268с.
5. Тимочко Н. О. Економічна історія України: Навч. посіб. / Н.О. Тимочко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.

Навчальна дисципліна “Макроекономічний аналіз”

Тема 1. Вступ до курсу “Макроекономічний аналіз”

Методологія макроекономіки. Методи дослідження національної економіки. Основні постулати, припущення та закони макроекономіки. Моделювання як метод макроекономічного аналізу. Ендогенні та екзогенні змінні макроекономічних моделей. Макроекономічні показники. Номінальні і реальні змінні. Філософія макроекономіки.

Модель кругопотоку як вихідна модель макроекономічного аналізу. Двосекторна модель кругопотоку. Доходи і витрати. Заощадження та інвестиції у схемі кругопотоку. Державний та зарубіжний сектори у схемі кругопотоку.

Національні рахунки як фактологічна база макроекономіки. Показники обсягу національного виробництва. Показники рівня зайнятості. Повна зайнятість. Природна норма безробіття. Показники рівня цін. Індeksi цін. Інфлювання і дефлювання.

Тема 2. Сукупні видатки та рівновага на ринках товарів і послуг

Інструментарій дослідження економічної рівноваги. Сукупні видатки та їх складові. Рівноважний ВВП. Методи визначення рівноважного ВВП: “витікання-ін’єкції” та “видатки-обсяг національного виробництва”. Роль запасів у досягненні економічної рівноваги у короткостроковому періоді.

Зміна сукупних видатків і рівноважний ВВП. Ефект мультиплікатора. Мультиплікатор видатків. Способи визначення мультиплікатора. Ефект акселератора. Вплив зовнішньої торгівлі на рівноважний ВВП. Вплив державного сектора на рівноважний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Повний мультиплікатор видатків.

Економічна рівновага у довгостроковому періоді та механізм її досягнення. Інфляційний і дефляційний розриви.

Тема 3. Грошовий ринок та монетарна політика

Гроші та їхні функції. Вимірювання кількості грошей. Грошові агрегати. Пропозиція грошей та інструментарій її регулювання. Комерційні банки і часткове резервування депозитів. Баланс комерційного банку: активи і пасиви. Створення банківських депозитів. Простий депозитний мультиплікатор. Мультиплікатор грошової бази. Модель пропозиції грошей.

Центральний банк та його місце у національній економіці. Баланс центрального банку. Застосування знарядь монетарної політики. Операції на відкритому ринку. Облікова ставка. Дисконтні позики. Норма резервування. Цілі, завдання та види монетарної політики. Політика “дорогих грошей” і політика “дешевих грошей”. Передавальний механізм монетарної політики. Нейтральність грошей у довгостроковому періоді.

Попит на гроші. Операційний попит і попит на гроші як активи. Портфельні теорії попиту на гроші. Модель оптимального управління готівкою Баумоля-Тобіна.

Взаємодія попиту і пропозиції грошей. Механізм досягнення рівноваги на грошовому ринку.

Тема 4. Рівновага на грошовому та товарному ринках. Модель IS-LM

Модель *IS-LM* для закритої економіки. Товарний ринок і крива *IS*. Графічний та аналітичний методи виведення кривої *IS*. Переміщення кривої *IS*.

Ринок грошей і крива *LM*. Чинники, що впливають на переміщення кривої *LM*. Графічний та аналітичний методи виведення кривої *LM*. Складові моделі *IS-LM*.

Тема 5. Зовнішня торгівля і зовнішньоторговельна політика

Основні форми міжнародних економічних відносин. Зовнішня торгівля та її основні чинники.

Теорії міжнародної торгівлі. Теорія абсолютної переваги. Теорія порівняльної переваги. Зовнішня торгівля в умовах зростання витрат заміщення. Теорії міжнародної спеціалізації країн Гекшера-Оліна та М.Портера. Вигоди від зовнішньої торгівлі і розподіл доходів між країнами.

Зовнішньоторговельна політика. Інструменти зовнішньоторговельної політики. Економічні наслідки запровадження мита. Економічні наслідки запровадження квоти. Аргументи на користь та проти політики протекціонізму.

Тема 6. Відкрита економіка

Міжнародні потоки товарів і капіталів. Велика і мала відкрита економіка. Взаємозв'язок між чистим експортом та чистими інвестиціями.

Платіжний баланс. Система подвійного запису у платіжному балансі. Класифікація статей платіжного балансу. Взаємозв'язок рахунків платіжного балансу.

Валюта і валютні курси. Валюта і її види. Валютний курс. Фіксовані і плаваючі валютні курси. Номінальні і реальні валютні курси. Ефективні валютні курси. Чинники, що впливають на плаваючі валютні курси. Переваги і недоліки плаваючих валютних курсів. Переваги і слабину фіксованих валютних курсів.

Тема 7. Макроекономічна рівновага у відкритій економіці

Особливості макроекономічної рівноваги у відкритій економіці. Взаємозв'язок валютних курсів, зовнішньої торгівлі і платіжного балансу. Крива *BP* і чинники, які впливають на її переміщення. Модель Мандела-Флемінга.

Макроекономічна політика у малій відкритій економіці за плаваючого валютного курсу. Макроекономічна політика за фіксованого валютного курсу. Вплив міжнародної мобільності капіталу на результативність макроекономічної політики.

Тема 8. Економічні коливання. Безробіття та інфляція

Економічні коливання та їхні причини. Залежність між зміною обсягу національного виробництва і зміною рівня безробіття. Закон Оукена. Екстернальні та інтернальні теорії економічних коливань. Теорія реального ділового циклу. Неокейнсіанські концепції економічних коливань.

Безробіття та його види. Теорії безробіття. Негнучкість заробітної плати та її основні причини. Державна політика зниження природної норми безробіття.

Суть і види інфляції. Причини інфляції. Економічні школи про причини інфляції. Інфляція як багатофакторний процес.

Взаємозв'язок безробіття та інфляції. Рання крива Філіпса. Сучасне тлумачення взаємозв'язку інфляції і безробіття. Довгострокова крива Філіпса.

Методи боротьби з інфляцією. Індксація та дезінфляція. Антиінфляційна стратегія.

Тема 9. Сукупна пропозиція і сукупний попит

Сукупна пропозиція. Крива довгострокової сукупної пропозиції та її переміщення. Крива короткострокової сукупної пропозиції та її переміщення. Теорії кривої короткострокової сукупної пропозиції. Чинники сукупної пропозиції у короткостроковому періоді.

Сукупний попит і його складові. Виведення кривої сукупного попиту (AD) на основі моделі $IS-LM$. Причини від'ємного нахилу кривої AD . Нецінові чинники сукупного попиту. Переміщення кривої сукупного попиту.

Рівновага сукупних попиту і пропозиції. Збурення сукупного попиту і сукупної пропозиції. Стагфляція. Перегріта економіка. Дискусія з приводу сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Тема 10. Економічне зростання

Суть, значення та фактори економічного зростання. Виробнича функція, її види та властивості. Виробнича функція Коба-Дугласа.

Неокласична модель економічного зростання Солоу. Вихідні основи моделі Солоу. Нагромадження капіталу. Чинники капіталоозброєності праці. Стаціонарний обсяг капіталу. Рівень заощадження. Золоте правило обсягу капіталу.

Стаціонарний стан зі зростанням населення. Вплив науково-технічного прогресу на економічне зростання. Стаціонарний стан із врахуванням науково-технічного прогресу. Обчислення внеску факторів в економічне зростання.

Ендогенні теорії економічного зростання.

Тема 11. Сучасні проблеми та тенденції макроекономічної науки

Найважливіші висновки основного потоку макроекономіки. Дискусійні проблеми макроекономічної теорії. Полеміка щодо фіскальної та монетарної політики. Активна і пасивна стабілізаційна політика. Внутрішні і зовнішні лаги стабілізаційної політики. Критика Лукаса. Правило неефективності політики. Дискреційна економічна політика. Правила проведення економічної політики.

Висновки про економічне зростання у довгостроковому і короткостроковому періодах.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навч. посіб.: у 2 кн. [С.М. Панчишин, П.І. Островерх, В.Б. Буняк та ін.]; за ред. С. Панчишина і П. Островерха. – Кн.1.: Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка. – 2-е вид., виправл. і доп. – К.: Знання, 2013.– 615с.
2. Базилінська О.Я. Макроекономіка: Навч. посіб. / О.Я. Базилінська. - К. Центр навчальної літератури, 2005.- 442 с.
3. Бурда М. Макроекономіка: європейський контекст / М.Бурда, Ч. Виплош; пер. з англ. – К.: Основи, 1998.- 682 с.
4. Дорнбуш Р. Макроекономіка / Р. Дорнбуш, С. Фішер; пер. з англ. – К.: Основи, 1996.- 814 с.
5. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка / [З.Г.Ватаманюк, С.М.Панчишин, В.Б.Буняк та ін.]; за ред. Ватаманюка З.Г. та Панчишина С.М. – К.: Альтернативи, 2005. – С.118-392.
6. Манків Г. Макроекономіка / Г. Манків; пер. з англ.; наук. ред. перекладу С.Панчишина.- К.: Основи, 2000. – 588 с.
7. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Ф. Мишкін; пер. з англ. – К.: Основи, 1998.- 963 с.
8. Мікроекономіка і макроекономіка / [С.М. Будаговська, О.І. Кілієвич, І.О. Луніна та ін.]; за заг. ред. С. Будаговської.- К.: Основи, 1998. – с.212-499.
9. Панчишин С. Макроекономіка / С. Панчишин. – К.: Либідь, 2001. – 616 с.
10. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія та політика: Підручник / І.Ф. Радіонова. – К.: Таксон, 2004.- 348 с.
11. Рут Ф. Міжнародна торгівля та інвестиції / Ф. Рут, А. Філіпенко; пер. з англ. – К.: Основи, 1998.- 743 с.
13. Barro R.J. Macroeconomics / R.J Barro.– 5th Edition. – The MIT Press, 1998. – 867p.
14. Romer D. Advanced Macroeconomics / D. Romer. - New York: McGraw Hill, 1996.- 540p.

Навчальна дисципліна “Державне регулювання економіки”

Тема 1. Суть та необхідність державного регулювання економіки

Необхідність та передумови втручання держави в економічні процеси. Неспроможність ринкового механізму.

Концепції макроекономічної рівноваги як основа економічної політики держави. Погляди економістів на роль держави та практичне втілення державної економічної політики.

Функції економічної політики держави та вади державного регулювання в змішаній економічній системі.

Особливості державної економічної політики в умовах перехідних економічних систем.

Тема 2 Інструменти державного регулювання економіки

Основні методи та інструменти державного впливу на ринкову економіку. Методи прямого і непрямого впливу та їх характеристика.

Правові інструменти державного регулювання економічних процесів.

Адміністративні інструменти економічної політики, їх характеристика та особливості застосування. Державні замовлення та контракти в системі державного регулювання економіки.

Застосування економічних інструментів як основний спосіб непрямого впливу на процеси. Суть державного програмування і види програм.

Тема 3 Структурна економічна політика

Суть та види структур економіки: галузева, секторальна, територіальна, інституційна, зовнішньоекономічна. Структурна політика, її цілі та види. Пасивна державна структурна політика та її особливості проведення. Основні риси активної державної структурної політики.

Особливості структурної політики в розвинутих країнах світу. Досвід США, Японії. Умови та чинники, що впливають на структурну перебудову перехідної економіки України. Інверсійний характер ринкових трансформацій вітчизняної економіки.

Основні напрямки проведення структурної політики в Україні. Стратегічні завдання структурної політики та пріоритетні напрямки розвитку окремих галузей. Конкурентні переваги української економіки

Тема 4 Регіональна економічна політика

Суть та основні напрямки проведення регіональної політики. Основні тенденції регіонального розвитку України: економічний вимір регіонального розвитку; особливості суспільно-політичного виміру; регіональний аспект людського розвитку.

Стимулювання розвитку регіонів. Депресивні території. Основні ознаки віднесення регіону до числа депресивних. Застосування системи економічних показників при визначенні рівня розвитку територій. Європейський досвід регіонального розвитку.

Стратегічні напрямки державної регіональної політики. Забезпечення єдності економічного простору. Збалансування міжбюджетних відносин між центром та регіонами.

Тема 5. Державне регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності

Суть інвестицій та передумови проведення державної інвестиційної політики. Підходи до класифікації інвестицій за різними ознаками. Чинники впливу на інвестиційний процес у країні. Активна та пасивна інвестиційна політика.

Проблеми проведення та напрямки активізації інвестиційної політики в Україні. Причини низької активності в інвестиційній сфері. Орієнтири стратегії стимулювання інвестиційної діяльності.

Державна політика стимулювання інвестицій в інновації. Форми інвестування інноваційної діяльності. Основні конкурентні переваги України в інноваційній галузі. Чинники, які стримують інноваційну діяльність в Україні:

Тема 6. Державне регулювання підприємництва

Необхідність та передумови державного регулювання підприємницької діяльності. Підприємницьке середовище. Механізм впливу держави на підприємництво. Державна підтримка малого підприємництва. Класифікаційні ознаки малого підприємництва. Форми фінансово – економічної підтримки малого підприємництва. Суб'єкти державного регулювання підприємництва в Україні. Суб'єкти державного впливу на підприємництво. Інститут банкрутства і санації підприємств.

Суть та основні принципи державної регуляторної політики: доцільність, адекватність, ефективність, збалансованість, передбачуваність, прозорість. Передумови та історія появи регуляторної політики. Регуляторні органи у вітчизняній економіці.

Основні проблеми, пов'язані з отриманням дозволів в Україні. Запровадження європейських принципів видачі документів дозвільного характеру: принципу організаційної єдності та принципу декларування. Функції адміністратора в дозвільній системі України. Реформування дозвільної системи в Україні.

Тема 7. Соціальна політика

Ідея соціальної справедливості. Основні підходи до проблеми соціальної справедливості з точки зору розподілу благ: егалітарний, утилітарний, роулсіанський, ринковий. Поняття соціальної справедливості.

Пасивні та активні заходи підтримки доходів. Основні поняття соціальної сфери: державні соціальні стандарти, державні соціальні гарантії, прожитковий мінімум, соціальні норми і нормативи.

Форми соціальної допомоги. Соціально-орієнтована економіка. Моделі соціальної політики держави.

Соціальна політика в Україні. Специфіка проблем бідності в Україні. Вітчизняна система пільг. Характерні ознаки універсальних та адресних допомог.

Тема 8. Державне регулювання аграрного сектору

Особливості сільського господарства як галузі економіки та специфіка аграрних відносин. Короткострокова та довгострокова проблеми сільського господарства.

Сучасні соціально-економічні проблеми аграрного сектору України: неврегульованість земельних відносин; низький рівень інвестиційної привабливості; соціальний занепад села; депопуляція сільського населення; моральне і фізичне зношення матеріально-технічної бази; низький рівень оплати праці працівників.

Світовий досвід проведення аграрної політики. Розширення сектору селянських господарств. Зменшення розміру підприємницьких структур спільної підприємницької діяльності та їх частки у загальному сільськогосподарському землекористуванні.

Реформування АПК в економіці України. Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України”.

Тема 9 Державне регулювання природоохоронної діяльності

Необхідність охорони навколишнього природного середовища. Сутність поняття «екологія». Класифікація природних ресурсів. Стійкість природного середовища до техногенного навантаження. Сутність природно-антропогенних процесів. Техногенний і сталий типи економічного розвитку. Пасивна та активна екологічна політика. Принципи та об'єкти охорони навколишнього природного середовища. Сутність екологічної політики в Україні. Державне екологічне регулювання. Сутність екологічного регулювання. Екологічне законодавство. Управління в сфері охорони навколишнього природного середовища. Інструменти екологічного регулювання: екологічна експертиза, моніторинг стану довкілля, екологічні стандарти і нормативи, екологічні програми, кадастри природних ресурсів, зонування територій, санкції за порушення норм екологічного законодавства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Калетнік, Г. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Г. М. Калетнік, А. Г., Мазур, О. Г. Кубай. – К. : Хай-Тек Прес, 2011. –427с.
2. Гриньова В.М. Державне регулювання економіки: підручник / В.М. Гриньова, М.М. Новікова. – К. : Знання, 2008. – 398 с.
3. Ковтун О.І. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / О.І Ковтун – Львів: Новий Світ 2000, 2006. – 432с.
4. Державне регулювання економіки. / [І.Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З.Залога] – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 592 с.
5. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. / Д.М. Стеченко. – 3-тє вид. – К.: МАУП, 2007. – 176 с.
6. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. – К.: Знання, 2007. – 214 с.
7. Перехідна економіка: Підручник. / [В. М. Геєць, Є. Г. Панченко, Е. М. Лібанова та ін.]; за ред Геєця В.Н. – К.: Вища шк., 2003. – 591 с.
8. Регуляторна політика: Нові можливості. / К. Ляпіна, Д.Ляпін, Я. Демченков; за ред. К.Ляпіної і Я.Демченкова. – Київ: Інститут конкурентного суспільства; 2004. – 170 с.
9. Стельмашук А.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / А.М. Стельмашук. – Тернопіль: ТАНГ, 2000. – 315 с.

Навчальна дисципліна “Економіка галузевих ринків”

Тема 1. Предмет та об’єкт аналізу галузевої організації ринків

Предмет та об’єкт аналізу теорії галузевих ринків. Фундаментальні проблеми та питання економіки галузевих ринків. Зв’язок економіки галузевих ринків з іншими економічними дисциплінами.

Методологія дослідження економіки галузевих ринків (ЕГР). Гарвардська парадигма як методологічна основа аналізу ЕГР. Схематичне представлення ранньої та пізньої версії гарвардської парадигми. Мікроекономічний підхід до аналізу організації галузевих ринків. Еволюційні етапи аналізу галузевої організації ринків. Ранній етап аналізу галузевої організації ринків. Період розквіту популярності аналізу галузевих ринків. “Золоте століття” в теоретичних дослідженнях з економіки галузевих ринків.

Ринкові структури та їх ознаки. Ринкові структури та їх чинники їх класифікації. Ефективність та проблеми функціонування досконало конкурентного ринку. Основні ознаки та наслідки функціонування олігополій. Монополістично конкурентний ринок та його риси. Характерні ознаки, види та причини виникнення монополії

Тема 2. Основні характеристики структури галузевого ринку

Проблема визначення меж галузевого ринку. Співвідношення понять “галузь”, “ринок”, “галузевий ринок”. Показники визначення меж галузевого ринку. Види галузевих ринків та критерії їх класифікації.

Рівень концентрації на галузевих ринках. Ринкова концентрація та її параметри. Відносні показники розміру фірми. Побудова кривих концентрації виробників. Оцінка концентрації на галузевих ринках покупців і продавців. Ефективність індексу концентрації при вимірюванні рівня монополізації ринку. Індекс Герфіндаля-Гіршмана (ННІ). Визначення величини збільшення ННІ при злитті двох фір. Дисперсія ринкових часток та коефіцієнт варіації. Їх взаємозв’язок з індексом Герфіндаля - Гіршмана. Застосування інструментарію кривої Лоренца та коефіцієнта Джині для визначення рівня концентрації ринку. Методологія обчислення індексів Гола-Тайдмана та Ремо Лінда.

Тема 3. Бар’єри входу-виходу фірм на галузевий ринок

Бар’єри входу на галузевий ринок у системі визначників його структури. Підходи до визначення бар’єрів входу. Класифікація ринків за рівнем вхідних бар’єрів. Ознаки галузевих ринків з легким входом. Графічна модель довгострокової рівноваги на ринках з легким входом. Галузеві ринки з неефективно ускладненим входом. Поведінка діючої фірми на ринку з стримуванням або входом, що ефективно ускладнений. Характеристика галузевих ринків із блокованим входом.

Види нестратегічних бар'єрів входу фірм на ринок. Взаємозв'язок позитивного ефекту масштабу та ринкового попиту галузі як бар'єр входу фірм на ринок та його графічна інтерпретація. Визначення кількості фірм, що діють у галузі в стані довгострокової рівноваги. Роль вертикальної інтеграції, диверсифікованості діяльності фірми, диференціації товару, маркетингової політики розподілу у зведенні бар'єрів входу на ринок. Бар'єр капітальних витрат та його чинники. Абсолютні та відносні переваги у витратах як бар'єри входу. Адміністративні та цивільні бар'єри входу фірм на ринок.

Бар'єри виходу фірм із ринку. Суть та види бар'єрів виходу з ринку. Взаємозв'язок бар'єрів входу та виходу фірм з ринку. Показники входу-виходу фірм на ринок. Розрахунок норми входу фірм на галузевий ринок та норми проникнення нових фірм на діючий ринок. Норма виходу та показник виживання фірм на галузевому ринку

Тема 4. Галузевий ринок та диференціація продукту

Феномен диференціації товару та основні її види. Реальна та фантомна диференціація. Показники виміру ступеня диференціації товару на галузевому ринку. Диференціація товару і градація галузевих ринків. Бренд як вияв диференціації товару. Природа та еволюція брендів. Структура та атрибути бренда. Бренд і товарна марка.

Диференціація товару в умовах монополістичної конкуренції. Основні постулати моделі монополістичної конкуренції Е. Чемберліна. Взаємозв'язок ринкового попиту та попиту на продукцію індивідуальної фірми на монополістично конкурентному ринку. Індекс Ротшильда як вимірник ступеня ринкової влади монополістично конкурентної фірми. Процес формування рівноваги в короткостроковому та довгостроковому періодах в умовах диференційованого товару та його графічна модель. Суспільна ефективність монополістично конкурентної галузі. Вибір суспільства між обсягом випуску й різноманітністю. Крива трансформації.

Вертикальна та горизонтальна диференціація товару. Суть та ознаки вертикальної та горизонтальної диференціації товару. Модель горизонтальної диференціації товару К. Ланкастера. Ефективна межа характеристик. Вплив на поведінку споживача в моделі К. Ланкастера входу на ринок нової фірми з новим товаром. Просторова модель диференціації товару – модель „лінійного міста” Хотеллінга. Вплив підвищення транспортних тарифів на економічне становище фірм та “мертва зона” в моделі Хотеллінга. Рівновага за Нешем. Модель вертикальної диференціації товару Джона Саттона.

Тема 5. Активна (домінуюча) фірма на галузевому ринку

Ознаки фірми як суб'єкта ринку. Концентрація виробників та ефект масштабу. Економічно ефективний та економічно неефективний масштаби виробництва на рівні підприємства. Джерела ефектів масштабу виробництва.

Сучасні підходи до характеристики природи фірм. Альтернативні цілі фірми. Стратегічний підхід до аналізу природи фірми. Класична та неокласична теорії фірм про розмір фірм. Інституційна теорія про розмір фірм та їх кількість на ринку. Стратегічні концепції фірми.

Домінуюча (активна) фірма на галузевому ринку та причини її виникнення. Показники ринкової влади фірми. Коефіцієнти Дж.Бейна та Дж.Тобіна. Методологія розрахунку індекса Лернера. Особливості обчислення індекса Лернера на олігополістичному ринку. Сильний бренд як показник ринкової влади фірми. Суть та види стратегічних бар'єрів. Нецінові стратегічні бар'єри.

Цінове лідерство домінуючої фірми. Суть та моделі цінового лідерства домінуючої фірми. Самогубна цінова політика домінуючої фірми. Статичні моделі ціноутворення, що обмежує вхід. Моделі абсолютної переваги у витратах Дж.Бейна та відносної переваги у витратах Ф.Модіяляні. Динамічна модель ціноутворення, що обмежує вхід. “Хижацьке” ціноутворення на ринку домінуючої фірми.

Тема 6. Стратегія розширення масштабів бізнесу

Загальна характеристика процесів поглинання і злиття фірм. Критерії класифікації злиттів та поглинань. Класифікація злиття і поглинання залежно від характеру інтеграцій компаній. Горизонтальні злиття. Вертикальні злиття. Родові злиття. Конгломератні злиття та їх види. Класифікація злиття і поглинання залежно від національної приналежності поєднуваних компаній. Класифікація злиття і поглинання залежно від відношення управлінського персоналу компаній до угоди зі злиття та поглинання компанії. Історичні аспекти злиття компаній.

Характеристика основних етапів процесу злиття та поглинання.

Мотиви і вигоди від злиття фірм. Алокативні поглинання. Взаємозв'язок між ринковою цінністю та темпами росту фірми. Управлінські поглинання.

Практика поглинання і злиття фірм. Особливості злиттів та поглинань на сучасному ринку. Методи захисту від поглинання.

Політика уряду щодо процесів злиття і поглинання.

Тема 7. Вертикально інтегровані структури на галузевих ринках

Спонукальні мотиви фірм до вертикальної інтеграції. Вертикальна інтеграція та вертикальні обмеження. Інтеграційні процеси на галузевих ринках. Інтеграція та аутсорсинг. Типи вертикальної інтеграції. Інтеграція продукту чи “інтеграція вперед”. Інтеграція ресурсу чи “інтеграція назад”. Способи встановлення вертикального контролю. Лінійне та нелінійне ціноутворення. Контроль рівня роздрібних цін та нормування обсягу збуту. Право виняткової території. Виняткові контракти. Проблема “безбілетника”. Обмеження кількості торгівців.

Обмежуючі умови для вертикальної інтеграції та їх типи. Вертикальна інтеграція як фактор посилення ринкової влади. Вертикальна інтеграція як бар'єр входу на ринок.

Ефект подвійної маржиналізації та вертикальна інтеграція. Наслідки вертикальної інтеграції для галузевого ринку. Зниження витрат і витіснення конкуренції як наслідок вертикальної інтеграції. Вертикальна інтеграція та ефективність використання ресурсів. Особливості вертикальних відносин в Україні.

Тема 8. Дискримінаційне ціноутворення на галузевих ринках

Феномен цінової дискримінації та її економічна суть. Умови проведення ефективної політики цінової дискримінації. Дискримінаційне ціноутворення в практиці продажів. Характеристика ступеней цінової дискримінації за А.Пігу.

Цінова дискримінація першого ступеня та її практична реалізація. Цінова дискримінація другого ступеня: суть, графічна інтерпретація, умови максимізації прибутку фірми. Цінова дискримінація за умов простого та блокового тарифів. Дискримінаційне ціноутворення за двочастинного тарифу та його графічна модель. Стратегії формування двочастинного тарифу. Цінова дискримінація третього ступеня: умови виникнення, алгебраїчний та графічний аналіз.

Класифікація методів цінової дискримінації за Ф.Махлупом. Гасла індивідуальної, групової та товарної цінової дискримінації.

Вплив цінової дискримінації на економічні процеси. Позитивні та негативні наслідки цінової дискримінації. Підходи до визначення економічної та соціальної ефективності цінової дискримінації. Законодавче обмеження цінової дискримінації

Тема 9. Моделі олігопольних ринків та теорія ігор

Олігополія та її ознаки. Причини бар'єрів входу на олігопольний ринок. Особливості поведінки фірм в умовах олігополії. Класифікація моделей олігополії. Співставлення умов максимізації прибутку в кількісній та ціновій олігополії. Кооперована олігополія: змова та картелі. Проблеми утворення картеля. Стимулюючі фактори картельної угоди.

Ринкова рівновага в умовах некооперованої олігополії. Модель Курно та її постулати. Рівновага в моделі дуополії Курно. Рівновага Курно, договірна рівновага, конкурентна рівновага.

Модель дуополії Штакельберга. Оптимізаційна поведінка “лідера” та “послідовника”. Рівняння реакції лідера та послідовника. Рівновага в моделі дуополії Штакельберга.

Модель Бертрана та її постулати. Цінова війна в моделі Бертрана. Функція попиту дуополіста Бертрана. Криві реакції дуополістів. Модель Еджворта.

Класифікація ігор за характером попередньої змови. Матриця результатів цінової конкуренції. Дилема ув'язненого.

Тема 10. Інформаційні проблеми функціонування галузевих ринків

Причини та загальні проблеми обмеженості інформації. Причини неповної інформації: витрати ресурсів, надійність інформації, проблема запам'ятовування та опрацювання інформації. Подолання інформаційної асиметрії.

Обмеженість інформації про якість товару. Причини неповноти інформації про об'єкт угоди. Модель ринку “лимонів” Акерлофа. Експериментальна перевірка гіпотези Акерлофа. Приклад варіантів ринкової поведінки залежно від повноти і симетричності інформації про якість автомобілів.

Проблеми “ризиків недобросовісності контрагента” та “негативного відбору”. Способи подолання несиметричності інформації про якість товару. Асиметрична інформація та негативний відбір на ринку кредитів. Джерела інформації про потенційних позичальників комерційних банків.

Обмеженість інформації про ціну товару. Модель “пастка для туриста”. Непоінформовані туристи і аборигени. Теорія сигналів та інформаційна роль реклами. Цінові та нецінові сигнали. Вплив інформованості покупців на ціни.

Тема 11. Результативність функціонування галузевих структур

Еволюція концепцій результативності функціонування ринку. Система чинників результативності галузевого ринку. Багаторівневий підхід до оцінки результативності ринку.

Вплив результативності ринків на економічне зростання. “Локомотивні” галузеві ринки і розвиток внутрішнього попиту. Результативність індустріальної політики. Результативність діяльності фірм в національній економіці. Загальна економічна ефективність виробництва та ефективність розподілу ресурсів. Визначення загальної ефективності виробництва фірми – технічна ефективність та ефективність за витратами.

Результативність діяльності монополій. Наслідки монополізації галузевого ринку. Розрахунок чистих втрат добробуту. Оцінки втрат “мертвого вантажу” Харбергом. Використання індексу монопольної влади Лернера для визначення чистих втрат добробуту в результаті монополізації.

X-неефективність та X-ефективність монополії. Втрати добробуту від монополії в результаті X-неефективності. Зміна добробуту при X-ефективності монополії. Соціальні втрати монополізації. Результативність функціонування природних монополій. Суспільний добробут за природної монополії.

Тема 12. Державне регулювання діяльності фірм на різних типах ринків

Підходи до оцінки неспроможного галузевого ринку. Обґрунтування необхідності державного регулювання галузевих ринків. Головна мета та завдання галузевої політики. Структура галузевої політики. Теорії регулювання. Форми та моделі державного регулювання природних монополій. Граничне ціноутворення. Ціноутворення Рамсея. Конкуренція Демзеца. Нелінійне ціноутворення. Пікове ціноутворення. Контроль якості. Регулювання норми дохідності. Обмеження прибутковості фірми-природного монополіста. Регулювання відносин власності на фірми, що діють на ринку природних монополій.

Державна антимонопольна політика та її теоретичні основи. Світовий досвід антимонопольного регулювання. Антимонопольна політика в Україні: методи, проблеми, перспективи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Розанова Н.М. Экономика отраслевых рынков / Н.М. Розанова. – М.: Юрайт, 2010.– 912с.
2. Рой Л.В. Анализ отраслевых рынков: Учебник / Л.В. Рой, В.П. Третьяк. – М.: Инфра-М, 2008.– 442с.
3. Пахомова Н.В. Экономика отраслевых рынков и политика государства / Н.В. Пахомова, К.Н Рихтер. – М.: Экономика, 2009.– 816с.
4. Лебедев О.Т. Экономика отраслевых рынков: Учебное пособие / О.Т. Лебедев. – СПб.: Бослен Год, 2008. – 340с.
5. Порезанова Е.В. Экономика отраслевых рынков. Учебное пособие для студентов экономических специальностей / Е.В. Порезанова. – Саратов: Лотос, 2003. – 52с.
6. Авдашева С.Б. Теория организации отраслевых рынков / С.Б. Авдашева, Н.Б. Розанова. –М.: Магистр, 1998. – 320с.
7. Вурос А.Д. Экономика отраслевых рынков. Учебно-методическое пособие / А.Д. Вурос. – М.: Инфра-М, 2006. – 253с.
8. Кабраль Луис М.Б. Организация отраслевых рынков. Вводный курс / М.Б.Кабраль Луис – Минск: Новое знание, 2003. – 355с.
9. Тарануха Ю.В. Экономика отраслевых рынков (в структурно-логических схемах). Учебно-методическое пособие / Ю.В. Тарануха. – М.: Дело и сервис , 2002. – 240с.
10. Хитер К. Экономика отраслей и фирм / К. Хитер. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 480с.
11. Вехи экономической мысли. – Т.5. Теория отраслевых рынков. – СПб.: Экономическая школа, 2003.– 670с.
12. Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: теория организация промышленности / Ж. Тироль. – СПб.: Экономическая школа, 2000. – 745с.

13. Шерер Ф., Росс Д. Структура отраслевых рынков / Ф. Шерер, Д. Росс; пер. С англ. – М.: ИНФРА-М, 1997.– 696с.
14. Хей Д. Теория организации промышленности / Д. Хэй, Д. Моррис; пер. с англ.; под ред. А.Г.Слуцкого. – В 2 т. – СПб.:Экономическая школа, 1999. – Т.1. – 384с.
15. Хей Д. Теория организации промышленности / Д. Хэй, Д. Моррис; пер. с англ.; под ред. А.Г.Слуцкого. – В 2 т. – СПб.:Экономическая школа, 1999. – Т. 2. – 592с.